

lægge noget Mere i Forordningen, end der ligger deri, og jeg kan ogsaa med Hensyn til hans Fortolkning henholde mig til min Collega. Forordningen paalægger dem, der have Inspection og Direction over de offentlige Stiftelsers Godser at have for Øie ved passende Leilighed paa billige og for Stiftelserne antagelige Vilkaar at fremme Selveidom; men der foreskrives ikke, at de til en bestemt Tid og under bestemte Vilkaar skulle overdrage Bøndergodset til Selveidom. Den taler ogsaa, som af Justitsministeren blev bemærket, blot om de mere locale Autoriteter, det er dem, der skulle fremme den, og jeg er vel ganske enig med den ærede Forslagsstiller i, at Regjeringen kunde, naar det viste sig, at de locale Bestyrelser ikke benyttede den Leilighed, der var til at udbrede Selveidom, give et Tilhold i saa Henseende, men derimod har det aldrig hidtil været antaget eller været anset for Forordningens Mening, at man skulde paalægge dem, som have Bestyrelsen, at de skulde sælge Godset, med mindre de vilde; skulde det skee, maatte det skee ved Lov, saaledes som det er skeet med Hensyn til det Bøndergods, der henlaa under Universitetet og Sorø-Academie, efter ganske specielle Regler og uden noget egentligt Henhold til Forordningen af 13de Mai 1769. Dersom man ret vil komme til Kundskab om, hvad Hensigten er med Forordningen af 13de Mai 1769, vil man gjøre bedst i at eftersee Betænkningen af daværende Generalprocureur Stampe, som har foranlediget denne Til sætning til den omhandlede Lov. Efterat han nemlig har udtalt sig om Loven i dens Heelhed, siger han, at det vilde være hensigtsmæssigt at tilføie Noget med Hensyn til de offentlige Stiftelsers Gods; han troede nemlig, at de offentlige Stiftelser vare de, som havde bedst Leilighed til at udbrede Selveidom, saaledes at det blev til Fordeel baade for Bønderstanden og for Stiftelserne, og han tilraader derfor at indføre en saadan Bestemmelse, hvorved Bestyrerne deraf kunde blive opmærksomme paa, at ogsaa offentlige Stiftelsers Gods maatte afhændes; derhos gjør han ogsaa opmærksom paa, hvorledes det kunde være i Stiftelsernes Interesse at sælge det, og at Bestyrerne deraf burde sørge derfor; men nogen umiddelbar Forfrist, hvorefter man skulde

kunne tvinge Bestyrelserne til at afhænde sligt Gods, har han aldeles ikke tænkt paa. Det vil forresten ogsaa let indsees, at hvad der speciellere siges i Forordningen 13de Mai 1769 § 7 om de Vilkaar, som dengang kunde være passende for Bøndergodsets Afhændelse, nemlig at man fik den Afgift, som hidtil havde været bestemt i Landgilde eller paa andre Maader, og nogen Godtgjørelse for Indfæstninger, ikke passer sig ganske for de senere Tider. I ældre Tider var nemlig Landgilden, hvad enten den var ansat lovbestemt eller ikke, saagodt som stationær, og i Særdeleshed paa de offentlige Stiftelsers Godser vedblev man at tage den samme Landgilde, som var givet fra gammel Tid. Men, efterat store Forbedringer efterhaanden bleve indførte i Agerdyrkningen, navnlig ogsaa paa Bøndergodset, hvilke begyndte med Udskiftninger, som ikke kunde gennemføres uden betydelige Omkostninger for Godseierne, fandtes det aldeles nødvendigt, at det med Hensyn til udskiftet Gods eller Gods, hvorpaa ellers betydelige Udgifter anvendtes til Jordens Forbedring, maatte være tilladt Fæstterne for Fremtiden at forene sig med Godseierne om Landgilden, saaledes som Omstændighederne medførte, og denne Bestemmelse har hast til Følge paa den ene Side, at fra den Tid gif Udskiftningen, hvormed det hidtil kun var gaaet langsomt, naagtet der iøvrigt var flere opmuntrende Love dertil, frem med større Raskhed, og Godseierne gjorde nu meget betydelige Beføstninger, hvilket navnlig for Lehnsgodserne gjorde, at de bleve befestede med betydelige Laan for at fremme Udskiftningen. Ordentligvis benyttede Godseierne ikke den Ret, der blev givet dem til af de daværende Fæsttere at faae Godtgjørelse af, hvad Renten var af de anvendte Beføstninger efter en i saa Henseende anstillet Undersøgelse; men derimod søgte de Godtgjørelse ved forhøiede Indtægter af de tilkommende Fæsttere, hvilket dog i Diebliffet kun skete i en ringe Grad, men i en senere Periode, hvori Virkningen af de gjorte Forbedringer mere og mere udbredte sig, bleve Afgifterne yderligere forhøiede og man kan nu ikke ganske bestemt sige, hvad der har været de sædvanlige Afgifter; thi de ere paa de forskjellige Godser meget forskellige, og navnlig